

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ДОНЕЦЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ ІМЕНІ ВАСИЛЯ СТУСА

ЧЕРЧИК ОЛЬГА РУСЛАНІВНА

Допускається до захисту:
в.о. завідувача кафедри
міжнародних відносин і зовнішньої політики,
к.і.н., доцент
_____ І.В. Богінська
« _____ » _____ 2021 р.

**СУЧАСНА ГЕНДЕРНА ПОЛІТИКА: МІЖНАРОДНИЙ ВИМІР ТА
УКРАЇНСЬКИЙ ДОСВІД**

Спеціальність 291 Міжнародні відносини, суспільні комунікації та
регіональні студії

Кваліфікаційна (бакалаврська) робота

Керівник:
Прихненко М.І., старший викладач кафедри
міжнародних відносин і
зовнішньої політики, к.політ.н.

Оцінка: _____ / _____ / _____
(бали/за шкалою ECTS/за національною шкалою)

Голова ЕК: _____
(підпис)

Вінниця – 2021

АНОТАЦІЯ

Черчик О. Р. Сучасна гендерна політика: міжнародний вимір та український досвід. Спеціальність 291 “Міжнародні відносини, суспільні комунікації та регіональні студії”. Донецький національний університет імені Василя Стуса, Вінниця, 2021.

У кваліфікаційній (бакалаврській) роботі досліджено сучасний вимір міжнародної гендерної політики та ступінь залученості України до цих процесів. Авторкою було зроблено акцент на особливості розвитку та трансформації підходів щодо вивчення даного явища. Також досліджено місце гендерної політики в діяльності міжнародних організацій на прикладах ООН, ЄС та Ради Європи. Особливу увагу авторкою було приділено особливостям гендерної політики в Україні та можливостям застосування міжнародних практик.

Ключові слова: гендер, гендерна політика, права жінок, фемінізм.

50 с., 40 джерел.

ABSTRACT

Cherchik O. Modern gender policy: international dimension and Ukrainian experience. Specialty 291 "International Relations, Public Communications and Regional Studies". Vasyl' Stus Donetsk National University, Vinnytsia, 2021.

The qualification (bachelor's) work examines the current dimension of international gender policy and the degree of Ukraine's involvement in these processes. The author emphasized the peculiarities of the development and transformation of approaches to the study of this phenomenon. The place of gender policy in the activities of international organizations on the examples of the UN, the EU and the Council of Europe is also studied. The author paid special attention to the peculiarities of gender policy in Ukraine and the possibilities of applying international practices.

Key words: gender, gender policy, women's rights, feminism.

50 pp., 45 items.

ЗМІСТ

ВСТУП	4
РОЗДІЛ 1. РОЗВИТОК ТА ТРАНСФОРМАЦІЯ ГЕНДЕРНОЇ ПОЛІТИКИ.....	8
1.1 Розуміння гендеру в міжнародній та українській науковій думці.....	8
1.2 Гендерна стереотипізація та її вплив на суспільні процеси.....	12
1.3 Походження та розвиток гендерної політики.....	16
1.4 Гендерна політика у добу пост фемінізму.....	20
РОЗДІЛ 2. ГЕНДЕРНА ПОЛІТИКА В ДІЯЛЬНОСТІ МІЖНАРОДНИХ ОРГАНІЗАЦІЙ.....	24
2.1 Гендерна політика ООН	24
2.2 Роль та місце жінок в межах Європейського Союзу та Ради Європи.....	27
2.3 Залученість української сторони до міжнародних організацій з захисту прав жінок	31
РОЗДІЛ 3. ГЕНДЕРНА ПОЛІТИКА УКРАЇНИ : ПЕРСПЕКТИВИ ТА ОСНОВНІ ПРОБЛЕМИ.....	34
3.1 Проблеми імплементації прав жінок	34
3.2 Законодавство України та місце гендерної політики в ньому : потенціал та основні проблеми	37
3.3 Шляхи досягнення гендерної рівності в Україні через призму міжнародного досвіду	41
ВИСНОВКИ.....	45
ПЕРЕЛІК ВИКОРИСТАНИХ ПОСИЛАНЬ.....	47

ВСТУП

Актуальність даної теми пов'язана з тим, що питання прав жінок являються досить широко обговорюваними на сучасній міжнародній арені. Не зважаючи на те, що Україна ратифікувала і закріпила на національному рівні усі положення та принципи недискримінації жінок, дані на міжнародному рівні показують, що все ж дискримінація існує. Важливість вирішення та поліпшення становища жінок в українському суспільстві пояснюється перед усім європейським вектором її політики. Необхідно проаналізувати кроки України в даному напрямку, щоб зрозуміти і сприяти вирішенню цього питання.

Мета: проаналізувати особливості гендерної політики в Україні через призму міжнародного досвіду.

З наведеної мети випливають наступні **завдання дослідження:**

- дослідити теоретичні аспекти дослідження гендерної політики в сучасних міжнародних відносинах;
- проаналізувати місце гендерної політики в діяльності міжнародних організацій;
- проаналізувати особливості гендерної політики в Україні;
- дослідити можливості використання міжнародного досвіду для розбудови гендерної політики в Україні.

Об'єкт дослідження: гендерна політики

Предмет дослідження: міжнародний вимір та український досвід у впровадженні гендерної політики.

Аналіз літератури та джерел: проблема прав жінки та гендерної рівності досить актуальна для України, серед вітчизняних науковців, достатньо уваги їй приділяли О. Уварова, К. Дайненко, В. Шаповал [17].

Гендер є центральним у дослідженнях А. Тікнер[38] та Петерсона[33], які розглядають не тільки його як фактор дискримінації, а й те, як виникають стереотипи в суспільстві внаслідок цього, створюючи умовні рамки для

реалізації жінки. Зокрема, Петерсон займається дослідженням впливу міжнародної політекономії на матеріальне становище жінки. у своїй роботі «Глобальні гендерні питання», він вказує на те, що чоловіки виконують обліковану роботу, яка оплачується, в той час як жінки виконують менш обліковану роботу, яка не оплачується (до прикладу ведення домашнього господарства та громадська діяльність, до яких більшою мірою залучені жінки). Не рівність в оплаті праці також вважається порушенням жіночих прав і сприяє їхній дискримінації.

Дослідженням взаємодії жінок зі світом політики займалися Т. Бурейчак[39], В. Кляйн[27], В. Сапіро[14], Е. Філліпс[34]. У своїх роботах, вони акцентують на тому, що в світі існує дефіцит жіночого лідерства.

Джерельну базу дослідження становлять такі офіційні документи:

- Конвенція ООН про політичні права жінок 1952р. [8];
- Конвенція ООН про ліквідацію усіх форм дискримінації щодо жінок 1979 р. [9];
- Європейська декларації про рівність чоловіків та жінок (1988 р.) [7];
- Загальна декларація прав людини (1948р.) [8];
- Декларації тисячоліття ООН (2000р.) [6];
- Резолюції Ради Безпеки ООН 1325 «Жінки, мир, безпека»[12];
- CEDAW [3]
- UNDP Human Development Report (2021 р.)[5]
- Global Gender Gap (2020р.)[4]
- Стамбульська конвенція Ради Європи[11]

Методологія дослідження: в процесі написання роботи використовуються наступні методи: порівняння – для зіставлення української моделі гендерної політики з міжнародними стандартами та досвідом у даній сфері; аналізу – для

детального вивчення дефініції «гендер» та виокремлення ознак гендерної рівності в міжнародно – правових документах, учасницею яких є Україна; дедукційний метод – для визначення ролі міжнародних організацій у процесі забезпечення гендерної рівності; діалектичний метод – для виявлення особливостей конституційно – правового регулювання питань рівності чоловіків та жінок

Теоретичне та практичне значення отриманих результатів: у ході дослідження, з теоретичної точки зору, було зауважено, що в українському суспільстві повна відсутність розуміння гендерної проблематики. Для того, щоб покращити та сприяти питанням гендерної рівності в Україні, в дослідженні було запропоноване наступне:

- Поширювати розуміння про гендер за допомогою включення його проблематики до освітніх програм шкіл та університетів;
- Проводити тренінги та акції на гендерну тематику серед населення;
- Підвищувати рівень знань про гендер серед політиків;
- Встановити контроль над медіа, що носять сексистський характер;
- Збільшити кількість притулків та розповсюдити номери гарячих ліній для жінок, що стали жертвами домашнього насильства;
- Розробити план дій по ратифікації Стамбульської Конвенції Ради Європи.

Структура роботи : бакалаврська робота включає в себе три розділи, що є логічно пов'язані між собою наступним чином: у першому розділі розглянуто теоретичні аспекти розуміння гендеру в міжнародній та українській науковій думці, виявлено те, яким чином гендерні стереотипи впливають на суспільство, проаналізовано походження гендерної політики, її розвиток та трансформація; у другому розділі досліджується те, якою мірою міжнародні організації сприяють розповсюдженню гендерної рівності та яку участь приймає українська сторона у цих організаціях; у третьому розділі, що є заключним у роботі, розглянуто основні проблеми та перспективи України у сфері гендерної політики.

В роботі використано 45 посилань.

РОЗДІЛ 1. РОЗВИТОК ТА ТРАНСФОРМАЦІЯ ГЕНДЕРНОЇ ПОЛІТИКИ

1.1. Розуміння гендеру в міжнародній та українській науковій думці

Протягом десятиліть науковці у сфері міжнародних відносин займалися дослідженнями гендеру та статі. Деякі з цих досліджень посилаються на "статеві відмінності" (наприклад, Edwards, Honeycutt, & Zagacki. 1989) [18], а інші - на "гендерні відмінності" (наприклад, Blier & Blier-Wilson, 1989)[13]. Так відбулося розмежування двох понять "стать" та "гендер", які мають різне значення.

Тобто, під "статтю" слід розуміти біологічну категорію, це природна сутність, в той час як гендер - це соціальна стать, він вказує на соціалізовані моделі поведінки. Отже, з гендером не народжуються, він створюється впродовж життя в суспільстві. Коли ми досліджуємо гендерні відмінності, ми можемо припустити, що автори зосереджуються на соціальній поведінці та психологічних аспектах своїх учасників. Але коли людей об'єднують у гендерні категорії за статтю, дослідження з такою ж ймовірністю стосуватиметься статевих відмінностей [17].

Використання "гендеру" дозволяє дослідникам вважати, що не всі відмінності між чоловіками та жінками визначаються біологією. Такі гендерні відмінності впливають на владні відносини між жінками і чоловіками можуть привести до нерівності в процесах прийняття рішень, вигод, розширення можливостей та результатів. Сьогодні стає все більш очевидно, що стать не пов'язана із гендером. Людина, яка народилась чоловічої статі, може носити ознаки жіночності і навпаки.

Взагалі, історія концепції гендеру не довга, порівнюючи з іншими концепціями соціології. Раніше, для позначення відмінностей фізичних, статевих та для підкреслення різних соціальних ролей використовували термін "стать". Однак, з часом було виявлено що одного терміну "стать" недостатньо для опису багатьох способів вираження людей, їх поведінки в культурі та соціального оточення [28].

Поняття «гендер» було вперше використано в 1940-х роках Джоном Моні у дискурсі, призначеному для легітимізації зміни статі, і воно почало застосовуватися в соціальних науках з кінця 1960-х років, отже, з цього періоду питання гендеру стало головним у дискусіях про соціальне життя [26]. Однак реальна поява гендеру як самої концепції значною мірою пов'язана з фемінізмом другої хвилі, яка звернула увагу на соціальні розбіжності в суспільстві, що виражались нерівністю в залежності від статі. Таким чином, поняття гендеру не могло б виникнути без фемінізму, феміністичної науковості та вимоги жінок зрозуміти, як їх роль у суспільстві створювалася протягом історії.

Ряд науковців писали про гендерне походження та гендерні дефініції, але, не було проведено жодних психологічних досліджень щодо вживання людиною слова "гендер". Аспекти гендерних ролей, стереотипи, стать та гендерні відмінності досліджувались на постійній основі.

Вивчення гендерних питань - це міждисциплінарна сфера, до якої можна підійти з різних дисциплін. Хоча це в основному асоціюється з фемінізмом та феміністичними теоріями, його можна описати та пояснити іншими дисциплінами, такими як біологія, соціологія, психологія, мова, література, антропологія, політологія тощо. Ці дисципліни відрізняються своїми підходами до того, як і чому вони досліджують гендер.

Наприклад, біологічно орієнтовані теорії приписують гендерні відмінності різним біологічним ролям чоловіків та жінок, тоді як соціологічні теорії зосереджуються на соціоструктурних детермінантах гендерно-рольового розвитку та функціонування. Тобто, соціальна побудова гендерних ролей на індивідуальному рівні є головним напрямком психологічних підходів [29].

Сучасні тенденції різних суспільств щодо чоловіків і жінок, які мають однакові професії, обов'язки та роботу, свідчить про те, що стать, з якою народився, безпосередньо не визначає здібностей людини.

Таким чином, можна виділити основні підходи до вивчення гендеру : [33]

- ✓ Біологічний підхід (намагається віднести статеві відмінності до фізичних ознак);

- ✓ Еволюційно - психологічний підхід (базується на теорії еволюції Дарвіна; гендерна диференціація є запрограмованою);
- ✓ Генетична теорія (звертає увагу на різний набір хромосом та генетичний код чоловіка та жінки);
- ✓ Соціологічний підхід (розглядає різницю між статтю та гендером);
- ✓ Феміністичний підхід (розглядає гендер як соціальний конструкт, має багато теорій та категорій).
- ✓ Психологічний підхід (на більш інтерактивному та інституційному рівні гендерна соціалізація може бути досліджена там, де гендер стає інтерналізованим завдяки взаємодії однієї людини з оточуючими).

Гендер є центральним у дослідженнях А. Тікнер[34] та Петерсона[30], які розглядають не тільки його як фактор дискримінації, а й те, як виникають стереотипи в суспільстві внаслідок цього, створюючи умовні рамки для реалізації жінки. Такий гендерний аналіз може бути корисним для проведення ефективних реформ, оцінки та перегляду існуючої політики.

Дж. Скотт звертає увагу на гендер як до способу переосмислення взаємодії чоловіків та жінок, зауважуючи, що вперше термін активно вживали феміністки США, які прагнули знищити соціальну нерівність, що визначалась через стать []. Варто зазначити, що в її дослідженнях гендер є одним із засобів позначення та легітимізації владних відносин.

Дослідженнями гендерних концепцій в умовах демократичного суспільства займалися З. Ейзенштейн [20] та С. Окін [11], які зокрема вважаються засновниками гендерного підходу в сучасних міжнародних відносинах.

Ситуація з розумінням гендеру в українському суспільстві дещо гірша. Досить часто поняття “гендер” та “ стать” отожднюють. Все це пов'язано із тим, що гендерним питанням почали приділяти достатньо уваги тільки після розпаду СРСР. Адже марксистська ідеологія розглядала підпорядкування жінки, як норму і наслідок соціальних відносин. Тому і досі в Україні не викорінено багато гендерних стереотипів щодо жінок.

Існування суспільних уявлень щодо чоловіка - годувальника та жінки - берегині сімейного вогнища створили умови, за яких жінкам та чоловікам було надано такі гендерні ролі, які самі по собі створювали рамки для їх реалізації в житті. Закономірність полягає в тому, що гендерну роль не можна обрати, вона належить до типу приписаних ролей, тобто впливає з гендерної ідеології, що панує в суспільстві. В умовах руху України до створення демократичного суспільства по європейських стандартах виникає необхідність детального вивчення та розуміння понять гендеру.

Порівняно із Заходом, в Україні не так багато дослідників і вони не так давно почали досліджувати гендер і все що з ним пов'язано. Серед вітчизняних дослідників з даної тематики можна виділити : О. Уварову[43], К. Дайненко[37], В. Шаповал[38]. Саме в їхніх роботах вони звертають достатньо уваги на проблему гендерної нерівності та прав жінок в Україні. Також поглиблено теорію гендеру, проблеми та перспективи гендерної політики вивчає І.Грицай [36].

Підсумовуючи, важливо виділити, що саме дають гендерні обґрунтування:

- Руйнують стереотипи про причинну залежність між біологічною природою та певними соціальними ролями;
- Розкривають взаємозв'язок внутрішньо культурних контекстів та форми суспільної організації зі структурою відносин статей;
- Описують як факт залежність системи відмінностей статей від владних систем;
- Обґрунтовують потребу аналізу процесу диференціації статей.

1.2. Гендерна стереотипізація та її вплив на суспільні процеси

Існують загальноприйняті та одноманітні відмінності в особистих рисах чоловіків та жінок. Типова, жінка зазвичай розглядається з явними ознаками фемінності, чоловіків в свою чергу розглядають з боку маскулінних ознак.

Стереотипно, жінок розглядають більш ліберальними та демократичними, відкидаючи від них можливість реалізації у військовій сфері. Таким чином, гендерні стереотипи щодо чоловіків та жінок мають глибокий вплив на наше суспільство.

Відповідно до змін у гендерних стереотипах, соціальна роль жінок та чоловіків змінилася з середини 20 століття. Завдяки досягненню останніх років щодо встановлення рівності між статями, суспільство відображає менше поглядів, що підтримують дискримінацію та нерівність між чоловіками та жінками.

Однак, незважаючи на те, що більшість людей звільнені у своїх переконаннях та поглядах, на багато їхніх дій все ще впливають гендерні стереотипи та помилкові уявлення про чоловіків та жінок, які передаються через покоління. Незважаючи на заявлені ними цінності, сьогодні напрочуд багато людей співвідносяться між собою на основі гендерного стереотипу.

Гендерний стереотип - це узагальнене бачення або упередження щодо властивостей, характеристик, якими мають або повинні володіти жінки та чоловіки, або ролей, які виконують або повинні виконувати чоловіки та жінки у суспільстві. Вони представляють деякі моделі поведінки. Помилково ми вважаємо їх біологічно даними, оскільки вони формуються вже з дітьми в дитинстві.

В якості освіти прищеплюються типові чоловічі чи жіночі види діяльності та характеристики, які потім впливають на їх поведінку. Сила стереотипів симфонізується і досить часто пов'язана з негативними асоціаціями, здебільшого, якщо жінок розглядають як осіб, які не можуть швидко приймати рішення, не мають логічного мислення, надмірно м'які та чуйні. І навпаки, чоловікам приписують логічне мислення, раціональність, незалежність, вищий соціальний статус. Ці ідеї пригнічують людський потенціал, створюючи тиск на осіб протилежної статі з точки зору їхнього відношення до життя та статусу в майбутньому [21].

Відповідно до теорії соціальних ролей, більшість у поведінці людей визначають ролі. Коли люди спостерігають, як члени групи (наприклад, стать, раса) займають певні ролі частіше, ніж члени інших груп, поведінка, яка зазвичай виконується в рамках цих ролей, впливає на риси характеру, які вважаються типовими для групи. Наскільки люди в одному суспільстві мають схожі спостереження, ці переконання стають спільними культурними очікуваннями [18].

Таким чином, як і інші стереотипи, гендерні стереотипи відображають есенціалізм або схильність до виведення сутностей, часто приймаючи форму рис, що лежать в основі поведінки людей. Хоча деякі люди приписують такі сутності біології, інші, натомість, приписують їх соціалізації та соціальному становищу в суспільстві.

Стереотипи за своєю суттю ігнорують неоднорідність всередині групи та перебільшують відмінності між групами. Сексизм також виражається через упереджені погляди та упередження. Поведінковий компонент сексизму - це дискримінація, яка стосується диференційованого (як правило, негативного) ставлення до чоловіків та жінок через їхню стать. Дискримінація може походити з боку однолітків та дорослих і може включати широкий спектр поведінки, наприклад, знеохочення, відторгнення, цькування та сексуальні домагання [21].

Досліджуючи вплив гендерної стереотипізації на суспільство, важливо звернути увагу на такий аспект як культурний контекст, в якому будується стать. Від даного елементу залежать типи сексизму, які часто впливають із етнічної приналежності [19]. Стереотип шкідливий, коли обмежує здатність жінок чи чоловіків розвивати свої особисті здібності, займатися професійною кар'єрою та робити вибір щодо свого життя та життєвих планів. Саме бар'єри для реалізації жінки в житті, які широко досліджуються феміністами, є частиною і результатом стереотипів, що домінують в суспільстві.

Емпіричні дослідження показують, що гендерні стереотипи впливають на те, як люди відвідують, інтерпретують та запам'ятовують інформацію про себе та інших. Розгляд когнітивних та мотиваційних функцій гендерних стереотипів

допомагає зрозуміти їх вплив на неявні переконання та спілкування про чоловіків та жінок [22].

Гендерні стереотипи є повсюдними, оскільки соціальна категорія статі, яка розділяє більшість людей на дві групи на основі їх репродуктивних функцій і є фундаментальною для людського пізнання та соціальної організації. Після народження, людина починає розуміти значення цих категорій шляхом спостереження за поведінкою та подіями, пов'язаними з кожною статтю. Протягом усього життя люди отримують велику інформацію про жінок та чоловіків шляхом безпосереднього спостереження, а також непрямого спостереження через соціальний обмін та культурні репрезентації. Як результат, більшість людей набувають певної версії гендерних стереотипів своєї культури [12].

У більшості випадків існування гендерних стереотипів призводить до дискримінації, переважно на шкоду жінкам, що можна побачити, наприклад шляхом поділу професій на типи, характерні для чоловіків та жінок - сегрегація, різним рівнем оплати праці чоловіків і жінок, різним рівнем безробіття, а також шляхом різного розгляду обох статей як у приватній, так і у сфері зайнятості.

Виділяють пряму та непряму дискримінацію по відношенню до гендеру. Пряма дискримінація включає упереджене ставлення за ознаками материнства, статі чи статевої ідентифікації. У разі непрямой дискримінації мова йде про способи поводження або недбалість на основі, здавалося б, нейтрального положення, критерію чи звичаїв. Особи, що належать до однієї статі, зазнають дискримінації порівняно з особами іншої статі, за винятком випадків, коли таке положення, критерій або звичай об'єктивно виправдані законною метою, а засоби для її досягнення пропорційні та неминучі [23].

Ще однією перешкодою, з якою стикаються жінки (також пов'язаною з чоловіками, але є більш дискримінаційним щодо жінок), є горизонтальна та вертикальна сегрегація на ринку праці. Це обумовлено тим, що і чоловіки, і жінки обирають напрямок навчання, що очікується від них стереотипами, або їхніми гендерними ролями, які нав'язуються в суспільстві, а також у світлі їх

нерівних підходів до функцій управління. Жінки працюють здебільшого у філіях із нижчим соціальним статусом, з нижчою винагородою порівняно з тими, де переважають чоловіки, наприклад, робота у сферах послуг, освіти, охорони здоров'я тощо. Вертикальна сегрегація пов'язана з можливістю вертикального підйому або висування на ієрархічно вищу посаду, що на практиці, як відомо, зайнята більшістю домінування чоловіків, які займають ці посади. Орієнтуються такі погляди на упередженні що чоловіки більше орієнтовані на кар'єрний розвиток, тоді як роль жінок полягає у догляді за сім'єю.

Таким чином, вертикальна сегрегація ставить чоловічу стать вище, ніж жіночу, з вищою оплатою праці та повноваженнями, тоді як горизонтальна сегрегація зосереджує жінок та чоловіків у професіях, що вимагають різних навичок та сприяють різним особистим цілям.

Тобто, демонструючи горизонтальну сегрегацію, жінки та чоловіки зосереджені в професіях з різними ознаками. Професійна сегрегація за статтю, заснована на цих предикторах, є незмінною, незважаючи на десегрегацію, яка відбулася переважно серед освічених жінок, які вступають до професійних та управлінських професій, в яких переважають чоловіки.

Варто зауважити, що в поширенні гендерних стереотипів не останню роль відіграють ЗМІ та інші медіа, наприклад за допомогою диференціації товарів та послуг на виключно чоловічі та жіночі.

Парадокс гендерної рівності полягає в тому, що гендерна сегрегація за різними професіями є більш вираженою у більш егалітарних та більш розвинених країнах. Деякі вчені пояснили цей парадокс існуванням глибоко вкорінених або внутрішніх гендерних відмінностей в уподобаннях, які легше матеріалізуються в країнах, де економічні обмеження є більш обмеженими [19].

Отже, кожен гендерний стереотип заплутує думки людей про відмінності між чоловіками та жінками. Ці звичні ставлення перебільшують якості, що відрізняють чоловіків і жінок, і відносять обидві статі до штучних категорій, а також досить часто можуть розпалювати ворожнечу у суспільстві між обома статями. У цьому сенсі гендерні ролі - це не просто описові чи пояснювальні

категорії швидше, вони також є розпорядчими і стосуються того, що людина сприймає щодо того, як інші очікують від неї чи її поведінки.

Тому, чоловіки та жінки піддаються різним нормативним очікуванням, і ці фактори можуть призвести до гендерних відмінностей у поведінці. Тим не менше, типово чоловічі та типово жіночі риси - тобто, чоловічість і жіночність - змінилися за останні десятиліття, і традиційні чоловічі та жіночі ролі втрачають значення.

1.3. Походження та розвиток гендерної політики

Ранні політичні теоретики які уявляли собі життя в "природному стані", явно не писали про гендерні стосунки, але їхні праці робили припущення про природу раннього людського життя, що відбиваються в сучасних дослідженнях, зокрема тих, що стосуються гендерної сфери [17].

Теоретики з емпіричних досліджень припустили, що два фактори можуть вплинути на спосіб розподілу чоловіків та жінок своєї роботи, їх обов'язків та політичну владу. По-перше, відносна нестача їжі. Наприклад, у прибережних районах чоловіки та жінки можуть рибалити, а їжі достатньо, що може свідчити про те, що соціальні відносини є більш кооперативними та рівноправними. Більше того, потрібно менше часу для забезпечення потреб, тому культура мала б більше часу на розробку релігійних, мистецьких та культурних проектів, які могли б надати жінкам особливий голос. Народи ж, які харчувались за допомогою мисливства, що вимагає достатньо сили, мали гендерну сегрегацію, де жінки носили гендерну роль, яка робила їх слабкою статтю. По - друге, політичні переконання соціальних груп мали безпосередній вплив на розподіл гендерних ролей [28].

Дослідження з формування гендерної політики можна поділити наступним чином : ті, що вивчають ступінь, до якої феміністичні ідеї потреби та інтереси потрапляють до політичного порядку денного і така, що робить акцент з побудови політичних проблем та рішень і формування потреб та інтересів. У такій категоризації рівне ставлення стосується рівності де-юре, що створює юридичну рівність можливостей, а гендерні конкретні дії включають квоту або позитивні дії, а також конкретні проекти, орієнтовані на групи жінок, які вважаються неблагополучними, в той час як гендерна інтеграція включає всі систематичні спроби інформувати політику, щоб вона протистояла гендерним упередженням у суспільстві та існуючій політиці і виробляла політику, яка відповідає гендерним аспектам.

Починаючи з феміністичних активісток та науковців, які кидають виклик відсутності уваги до статі та гендеру в політичних текстах щодо вироблення політики, яка супроводжується позитивними спробами залучити жінок та вирішувати вироблення політики у цій сфері, розробилася нова сфера вироблення політики, яка включає розробку та реалізацію політики та стратегій щодо гендерної рівності [29].

Таким чином, хоча існує практика "формування політики щодо гендерної рівності", феміністичні дослідження з питань формування політики не є визнаною галуззю досліджень, що проводиться не менш визнаною спільнотою науковців. Як результат, дослідження, що аналізує розробку політики таку як гендерну, все ще є фрагментованим, навіть якщо на сьогодні існує велика кількість досліджень, які можна вважати їх частиною.

Процес формування політики є постійним, зокрема гендерна нерівність так чи інакше впливає на природу та ступінь цієї політики, тобто гендер як соціальний конструкт перетинається з іншими сферами політики, зачіпаючи при цьому нерівність. Оскільки таке формування політики може спричинити гендерну нерівність або протидіяти їй, воно може сприяти або перешкоджати гендерній рівності реактивно, тобто критично - діагностично (що відбувається, і як, і чому це гендерно), так і активно, тобто попередньо - прогностично (що

потрібно зробити, щоб скасувати гендерність вироблення політики та що визначає успіх її та невдачу).

Одним із важливих внесків ранніх феміністичних досліджень був аналіз відсутності жінок у процесі вироблення політики та її впливу на гендерні тенденційні нормативні рамки, що лежать в основі політики. Значним здобутком у дану сферу також визначають політичні цілі чи інтереси, що походять від різних феміністичних рухів, розвиваються в процесі формування політики та побудови потреб та інтересів, пов'язаних з феміністичними цілями [30].

Варто додати, що феміністичні дослідження розкрили також "андроцентризм" формування політики. Поняття андроцентризму передбачає, що всі припущення, концепції, переконання, аргументи, теорії, методи, закони, політики та інституції можуть бути «гендерними» у тому сенсі, що вони базуються на перевазі чоловічої сили. Феміністки працювали над розкриттям андроцентричних упереджень, прихованих у соціальній практиці та концепціях, які раніше вважалися «гендерно нейтральними». Зокрема, гендерні вчені показали, що державна політика, організаційні процеси в державних адміністраціях та більш широкі політичні та економічні процеси змін, далеко не гендерно нейтральні, мають тенденцію відтворювати чоловічу норму, що прихована як нейтральна, та систематично ставлять жінок у не вигідне становище [32].

Критику гендерної свідомості щодо вироблення політики можна віднести до 1970-х років, коли вчені-феміністки з найрізноманітніших дисциплін почали критикувати відсутність жінок під час планування політики, пов'язували вони це з упередженістю чоловічої статі [27].

Важливо відзначити, під час першого десятиліття розвитку політики жінок не ігнорували. Але відтворення західної буржуазної схеми зводило їх до домогосподарок та матерів у приватній сфері, тоді як чоловіків позиціонували в публічній сфері, визначаючи як керівників домогосподарств та економічних суб'єктів. Отже, питання розвитку жінок зосереджувались на потребах сім'ї і були спрямовані на політику соціального забезпечення, особлива увага у

дослідженнях приділялась тому, як така політика негативно впливає на розвиток жінок і дітей а також на відносини влади між чоловіком та жінкою [34].

Вчені-феміністки, що аналізують планування розвитку, критикували низку основних припущень, таких як передбачуваний унітарний характер домогосподарства та гендерні ролі в ньому. Замість унітарних одиниць, в яких ресурси об'єднуються та керуються правилами альтруїзму, домогосподарства торгуються одиницями „кооперативного конфлікту”. Наприклад, більшість жінок витрачають власні кошти на харчування та ведення домашнього господарства, тоді як чоловіки ні, або принаймні значно менше. Збільшення основного доходу домогосподарства не обов'язково покращує рівень харчування, оскільки воно значною мірою залежить від того, хто в домогосподарстві заробляє ці гроші та має владу їх витратити [19]. Тобто, участь жінок у низькооплачуваних некваліфікованих робочих місцях є набагато більшою ніж у чоловіків.

Існує не один приклад гендерно - упереджених політик, з негативними наслідками. Наприклад, політика зайнятості (та її аналіз) критикується гендерними вченими за їх гендерну упередженість, коли вони роблять акцент на вищих рівнях зайнятості жінок, але не на якості роботи, доступної для жінок [21].

Неомарксистські феміністки вказували на те, як міжнародний поділ праці піддавався структурній експлуатації та підпорядкованому положенню жінок. Акцент був зроблений на сліпоті планування розвитку щодо зв'язку між статтю та класом та між гендером та бідністю. Процеси розвитку спонукали до змін у сільськогосподарському виробництві, збільшивши виробництво в більших масштабах для міжнародного ринку, інтернаціоналізацію виробничих процесів та розвитку галузі, більшість з яких ігнорували виробничу роль жінок[32].

Таким чином, дослідження на даному етапі розвитку гендерної політики переслідували дві основних мети. З одного боку вони підкреслювали необхідність реформування побутової ролі жінок, які б виходили за рамки усталених (традиційних) стереотипів, головною ціллю яких була б розробка

нових програм розвитку, задля розширення прав та можливостей жіночої статі. З іншого боку вони давали змогу розглядати жінок як дійових осіб які повинні брати участь у процесі розвитку, серед іншого через роль, яку вони відігравали не лише вдома, а й у суспільстві. Вчені-феміністки визначили ролі жінки як об'єктів та суб'єктів формування політики. Саме цей компонент став важливим у процесі формування основних тенденцій гендерної політики.

Натхненні цими занепокоєннями, феміністичні вчені та політики у міжнародних організаціях пропонували альтернативні схеми планування та оцінки, а також стратегії управління, які були чутливими до гендерних факторів як до чинників процесів розвитку. Науковці наголошують на корисності їхньої системи не лише для проектів, орієнтованих на жінок, але особливо для проектів, де роль жінок, як мінімум, неявно передбачається [33]. Крім того, феміністичні підходи мали на увазі як політику, так і процес, в якому вони мали реалізуватися, залучаючи жінок на обидва рівні.

1.4. Гендерна політика у добу пост фемінізму

Погляди сучасних феміністів-теоретиків є невід'ємною частиною політичної науки, їх позиція враховується у багатьох напрямках міжнародних досліджень, що пояснюється зростанням активності участі жінок у всіх сферах суспільного життя, змінивши при цьому напрям сучасної політики [28].

Пост-фемінізм складне явище, пов'язане з низкою значень, що дозволяють застосовувати цей термін по-різному. Однак, незважаючи на відсутність єдиного визначення, він являє собою загальний набір ознак, пов'язаних з певним гендерним режимом, характерним для пізньої модерності. Таким чином, можна виділити наступні його особливості в умовах сучасності :

- стосується антифеміністичної позиції, пов'язаної із загальною соціальною реакцією проти фемінізму, головним рушієм якої є досягнення гендерної рівності;

- часто використовується для характеристики типу фемінізму, який впливав із фемінізму другої хвилі і прагнув зосередити увагу на різноманітності жінок;
- використовується для опису теоретичної позиції, на яку впливає постмодернізм [26].

Варто зазначити, що в рамках кожного з цих проявів ведуться суперечки щодо того, чи пост фемінізм означає загибель феміністичних цілей чи фазу феміністичного переосмислення.

Феміністські підходи розглядають державу та інших суб'єктів міжнародних відносин з огляду на гендер, який як структурна частина проникає у сферу міжнародної діяльності. Вони запровадили гендерну проблематику як найважливіший інструмент аналізу взаємодії держав в міжнародних рамках, хоча це мало впливає на світову політику, через відкидання і критику феміністичних ідей політичними діячами [31].

Гендерною є не лише державна політика, але й організаційні процеси, політична та бюрократична практика. Політичні інститути, такі як парламенти та уряди, також пронизані «глибоко вбудованою культурою маскуліності» [ne]. Тобто, гендерні упередження, наявні в політичних інститутах, які базуються на припущеннях про традиційні гендерні ролі роблять чоловіків більш придатними, а жінок більш непридатними до політики, створюють перешкоди для політичного представництва жінок.

У рамках пост феміністської культури фемінізм часто зображують як застарілу концепцію. Це заперечення актуальності фемінізму підкріплюється твердженням, що фемінізм досяг своїх головних цілей, і, оскільки гендерне гноблення було ліквідовано, жінкам більше не потрібна феміністична перспектива [19]. В той самий час, величезний ідеологічний ефект, який створює накопичення пост феміністської культурної справи, є підґрунтям загальноприйнятих норм, що є безперечно важливими для жінок.

Сучасна феміністична перспектива пропонує розширити поле міжнародних відносин, створивши більш комплексне бачення, за допомогою

більшого залучення жінок у політику [24]. Більшість феміністичних перспектив мають спільну мету – описати та пояснити джерела гендерної нерівності, жіночого утиску, а також шляхи їх подолання, адже у 21 столітті ця проблема досі існує.

Гендерна рівність вважається одним із ідеалів, що характеризує демократичне суспільство. Вплидова політика фемінізму вийшла з ліберально - демократичної практики, наголошуючи на реструктуризацію. Головною її метою є рівність при якій особистісний розвиток виділяється через суттєві зміни в структурному регулюванні суспільства. Втручання держави концентрується на досягненні гармонії між індивідуальним самовизначенням та інтересами громади. Ліберальний фемінізм прагне досягти вищої гендерної рівності шляхом внесення змін до законодавства та політики, його місія полягає у формулюванні та здійсненні змін, для забезпеченні рівності жінок шляхом регулювання в рамках політичних механізмів та соціальних стратегій ліберальної демократії [21]. Тобто, пост фемінізм відкидає егалітарні доктрини фемінізму, утверджуючись як ідеологічна система в епоху, в якій демократична справедливість злилася з правомірністю.

Державний фемінізм фіксує появу нового комплексу відносин між державою та суспільством і вводить гендерний погляд на дії держави до емпіричного та порівняльного аналізу. Він базується на очікуванні, що демократичні уряди, щоб бути успішними, можуть і повинні сприяти статусу та правам жінок щодо чоловіків, однак ці права визначаються в конкретному культурному контексті і повинні працювати на підірив гендерних ієрархій, що сприяють стійкій нерівності, на основі статі. Однак, дослідники досі не можуть дійти згоди у питаннях імплементації даної концепції до політичного порядку денного [20].

Іншими словами, концепція базується на передумові, що демократії можуть і повинні бути феміністичними. Хоча державна концепція фемінізму не містить терміну "гендер", вона є досить гендерною. Наближення державного фемінізму з точки зору здатності агентств жіночої політики залучати ідеї та

акторів жіночого руху до справ уряду та розробки політики для досягнення феміністичних цілей ставить гендер як процес - соціальну побудову ідентичності чоловіків та жінок по відношенню один до одного - і набір ідей про чоловічі та жіночі ролі в центрі аналізу. Пропаганда феміністичних цілей неодмінно передбачає вирішення гендерно упереджених ієрархій, які сприяють нерівності на основі статі у всіх сферах. Таким чином, вивчення державного фемінізму в дії може стати вправою у визначенні того, чи справді феміністичні ідеї можна достатньо повно імплементувати у політику. Більше того, агентства жіночої політики, які просувають феміністичні цілі, є інституційною протидією гендерно упередженим / патріархальним особливостям держави. Отже, вивчення державного фемінізму має великий потенціал для того, щоб сприяти теоріям, які вже мають гендерний компонент, а також тим, які його відкидають.

Більш широкі процеси зміни політики, від демократизації до економічних та інституційних реформ критикуються феміністичними вченими за гендерні та наслідки змін, які вони проводять. Феміністки показали, як процеси економічної лібералізації призвели до політики структурних перетворень, що спровокувало скорочення державних витрат на соціальне забезпечення, охорону здоров'я та освіту, що негативно вплинуло на жінок[32]. Таким чином, процеси державної демократизації можуть відкрити можливості або представляти обмеження щодо гендерної рівності.

Проект RNGS (Дослідницька мережа з питань гендеру та держави) був першим великим проектом у цьому науковому напрямку, який порівняно вивчив ступінь успішності агентств жіночої політики в західних демократіях як у сприянні представництву жінок у сферах формування політики, так і в забезпеченні інтересів жінок та гендерні питання у політичному порядку денному [15].

Таким чином, більшість наукових досліджень доби пост фемінізму аналізують передумови успіху феміністів у гендерній політиці та виявляють, що створення феміністичної політичної мережі та використання стратегії недискримінації є важливими. Проте вони розходяться в оцінці стратегій

рівності до формування гендерної політики. Проти логіки, що лежить в основі процесів формування політики такої як гендерна, що будує гендерну політичну реальність, феміністки працювали над викриттям хибної гендерної нейтральності формування політики та розробкою стратегій, спрямованих на включення гендерної рівності у процес формування політики.

З настанням пост фемінізму, як можна простежити у дослідженні, трансформується і гендерна політика. У цій політиці, з новим розвитком політики рівності, спостерігається зростаюча увага до багаторазової дискримінації та юридична інституціоналізація рівного ставлення до будь - якої статі за ширшим діапазоном осей нерівності, у поєднанні зі змінами в інституційній архітектурі антидискримінаційних органів у бік інтегрованих органів. Більше того, принаймні в європейському контексті, все більша кількість країн поширює цінності рівності, включаючи правові заходи проти дискримінації на основі гендерної ідентичності та гендерного вираження. Проте, ці заходи не запроваджуються як окрема частина гендерної політики, а є частиною політики загалом.

Підсумовуючи розділ, можна виявити, що розуміння гендеру в міжнародній політичній думці є значно ширшим, ніж в українське. Гендерна політика бере свій початок з феміністичних досліджень, які трансформують її в окрему сферу міжнародних відносин. У зв'язку із зміною міжнародної обстановки та появи пост фемінізму змінюються характер гендерної політики.

РОЗДІЛ 2. ГЕНДЕРНА ПОЛІТИКА В ДІЯЛЬНОСТІ МІЖНАРОДНИХ ОРГАНІЗАЦІЙ

2.1. Гендерна політика ООН

Права жінок є не лише підґрунтям для дослідження феміністок по всьому світі, а й повинні бути поставлені на передній план у наукових роботах фахівців з міжнародного права, для оскарження концепції законів, орієнтованих на чоловічу стать.

Наростаючою практикою формування гендерної політики є навчання державних службовців та політиків. Досвід формування гендерної освіченості з'являється в різних країнах серед експертів, політичних консультантів та інших акторів міжнародних відносин. Важливим аспектом розширення гендерної проблематики виступають міжнародні організації, які ще з 20 ст. почали активно сприяти поширенню гендерної рівності.

На момент створення ООН у 1945р. боротьба за гендерну рівність на міжнародному рівні лише розпочиналась. З 51 країни, перших членів Організації, тільки у 30 – жінки мали рівні з чоловіками права та могли обіймати державні посади. До таких країн належить й Україна, яка на той момент була у складі СРСР, одного з засновників ООН. Укладачі Статуту ООН спеціально передбачили “рівні права чоловіків і жінок”, чим продемонстрували боротьбу організації “за фундаментальні права людини”. До цього часу в жодному міжнародному документі рівність усіх людей не розглядалась і, відповідно, не виокремлювалася належність до статі як підстава для дискримінації. З цього часу права жінок стали пріоритетним питанням у діяльності ООН. Основний напрямок захисту прав жінок на міжнародному рівні, було право на недискримінацію за ознакою статі та рівність.

Через тринадцять років, Генеральна Асамблея ООН, прийняла конвенцію про усунення всіх форм дискримінації проти жінок [1]. Цей документ є одним із найважливіших міжнародно - правових інструментів для захисту жіночих прав.

Через те, що попередні документи не містять чітких визначень щодо таких понять як “рівність” та “дискримінація”. Відповідно до ст. 1 Конвенції про ліквідацію усіх форм дискримінації щодо жінок 1979 р. поняття «дискримінація щодо жінок» означає будь-яке розходження, виняток або обмеження за ознакою статі, що спрямовуються на ослаблення чи скасування можливості жінок здійснювати свої права нарівні з чоловіками.

Вже у першій статті статуту ООН можна побачити міжнародно - правову основу з захисту прав жінок, яка покладає на держави обов’язок поважати усіх людей незалежно від статі.

Щодо рівності, то потрібно розуміти, що рівність не як теоретичне поняття, а як практичне досягнення має гарантувати рівні можливості, так само як створювати реальні умови доступу до таких можливостей й досягнення рівних із чоловіками результатів. Йдеться про різні сфери життя – про рівну участь у виробленні державної і місцевої політики, свободу від насильства, рівну винагороду за виконувану роботу та ін. Дійсна рівність передбачає необхідність ліквідувати прояви прямої і непрямой дискримінації, дискримінації *de jure* і дискримінації *de facto*, дискримінації у публічній сфері і у приватній.

Не зважаючи на ці декларації, жінки і досі залишались невидимими і були недостатньо представлені на керівних посадах у міжнародних установах. Порівняно з іншими проблемами, дискримінація за такими факторами як стать, гендер та сексуальна орієнтація лише нещодавно стали пріоритетними на міжнародному рівні.

Проблемним є й те, що нетерпимість та нетолерантність на фоні расового чинника є неприйнятною у світовій спільноті, проте дискримінація за ознакою статі часто вважається законним вираженням культурних відмінностей[25]. Яскравим прикладом цього є країни Сходу, де існує дефіцит розширення можливостей жінок. Тут вони не мають тих самих прав, що і чоловіки. Цінності суспільства Сходу є застарілі і міцно вкорінені, тому соціальні зміни відбуваються досить повільно. Ісламські рухи ж навпаки,

розгортаються досить швидко, створюючи при цьому нові перешкоди для жінок.

Тут варто підкреслити, що впровадження політики гендерного різноманіття часто є культурною революцією, що вимагає повного і помітного зобов'язання усього вищого керівництва керувати змінами в культурі організації чи в державі.

Таким чином багато правових порушень щодо жінок можуть бути культурно виправдані. Переміщуючи фокус з міжнародного на регіональний рівень, слід підкреслити тенденцію до «регіоналізації» захисту прав жінок, яка відповідає на проблеми, що впливають із особливостей суспільства, в якому ці права реалізуються.

У 1990-х рр., через ООН та інші міжнародні конференції з'явилась феміністська мережа, що включала їх до міжнародних відносин. Антивоєнні феміністки співпрацювали для того, щоб примусити Раду Безпеки ООН прийняти резолюцію, щодо забезпечення прав жінок в участі на міжнародних мирних переговорах та операціях. Це був своєрідний прорив у становленні суспільства рівних можливостей для обох статей.

Крім нормативних документів, ООН виробляє і реалізує конкретні програми та конференції, спрямовані на поліпшення положення жінок, адже одних законів чи рекомендацій не достатньо для досягнення стійкого результату у даній сфері політики. Істотний внесок у трактування поняття «рівності статей» зробила Загальна конференція по положенню жінок (Найробі, Кенія, 1985 р.). Рівність стала розглядатися не просто як правове поняття, тобто ліквідація дискримінації *de jure*, але і як рівність прав, обов'язків і фактичних можливостей для участі жінок у процесі розвитку суспільства [14].

ООН як організація що активно сприяє розширенню прав жінок, розробляє програми підтримки працюючих жінок. У програмі підтримки працюючих жінок через профспілкові організації головний наголос робиться на інформаційно-роз'яснювальній роботі та посиленні потенціалу профспілок з метою забезпечення інтересів жінок. Такі програми передбачають навчання жінок -

профспілкових активістів з тим, щоб вони мали змогу обійняти керівні посади у своїх організаціях. Розроблено повний пакет навчальних матеріалів, що містить методичний набір “Права працюючих жінок” (Training Package on Women Workers’ Rights) та інформаційні матеріали для профспілок – “Гендерна рівність і колективні переговори” та “Просування принципів гендерної рівності (Gender Equality and Collective Bargaining and Promoting Gender Equality) [16].

Таким чином, ООН є однією з організацій, які активно сприяють гендерній рівності на міжнародному рівні. Про це можуть свідчити численні декларації, заходи та програми, які націлені на розширення можливостей та прав жіночої статі. Хоча й існують деякі елементи гендерної політики, що вимагають реформування. Часто, саме культурні та релігійні цінності стають перешкодою на шляху до імплементації жіночих прав у внутрішнє законодавство. Адже ефективне впровадження цих прав вимагає інтегрування гендеру до всіх сфер політики.

2.2. Роль та місце жінок в межах Європейського Союзу та Ради Європи

Жінки мають право користуватися тими ж правами людини та основними свободами, що й інші особи. Міжнародні договори про права людини вимагають від держав-учасниць вживати активних заходів, щоб забезпечити дотримання прав жінок у законодавстві та усунути дискримінацію, нерівність та практики, що негативно впливають на права жінок.

Аргументів гендерної збалансованості в політиці багато, і вони вигідні не лише жінкам, що займають політичні посади, але й самим партіям та решті суспільства. Врешті-решт, жінки становлять половину населення, і їх потрібно краще представляти у владних структурах. Однак зараз є вагомі докази як перешкод, так і стратегій, які є ефективними, коли йдеться про збільшення участі та представництва жінок. Тут політичні партії та засоби масової інформації

можуть бути як бар'єрами, так і важливими чинниками, що допомагають у розширенні жіночих повноважень.

Політичні процеси Європейського Союзу слугують вагомим аргументом для того, щоб спостерігати, як і чому феміністичні ідеї враховуються у процесі формування політики, оскільки „багаторівневий” вимір управління ЄС створює можливості та обмеження на різних рівнях (наднаціональному, національному та ін. субнаціональних) та для різних інституційних та громадянських суб'єктів [27].

Так само як і ООН, у 1990 - х рр. Європейський Союз офіційно затвердив гендерну інтеграцію як методологію, для того, щоб привернути увагу до гендерної нерівності [4]. Зокрема, в межах ЄС, звернули увагу на таке питання як економічна нерівність жіночої статі в оплаті праці. Принцип рівної оплати за рівну працю широко тлумачився Європейським Судом і розглядався як в його економічному, так і в соціальному вимірі як частина основи організації. Більш того, спільнота почала всіляко підтримувати держав - членів у сфері "рівності між чоловіками та жінками щодо можливостей на ринку праці. Отже, метою організації було усунення нерівності та дискримінації за будь - якими ознаками, можна навіть сказати, що це стало однією її з цінностей.

В контексті Європейського союзу, в значній мірі, гендерна політика визначається як конкретна динаміка процесу європеїзації. Процеси європеїзації як негативно, так і позитивно можуть впливати на національну політику гендерної рівності, залежно від конфігурації інституційних, політичних та дискурсивних можливостей, що відкриваються для внутрішніх суб'єктів у державах-членах. Конституційні процеси в ЄС продемонстрували прогрес у вдосконаленні захисту гендерної рівності, але тим не менш критикувались з боку феміністичних науковців за неефективне застосування принципів гендерної інтеграції, затверджених чинним законодавством ЄС, до власного досвіду формування політики [22].

Таким чином, для досягнення гендерної рівності в межах ЄС були зроблені конкретні рекомендації, включаючи конкретні дії, які можуть вжити інституції

ЄС, національні уряди, політичні партії, громадянське суспільство та засоби масової інформації.

Активне сприяння гендерної рівності в межах Ради Європи розпочалось у 1980 - х рр. У 2005 році, була прийнята конвенція, про боротьбу з торгівлею людьми, а 2008 року її ратифікували[6]. На відміну від попередніх документів, цей був більше орієнтований саме на захист потерпілого, а також на гендерну рівність. Протягом наступних декількох років також було запроваджено певні стандарти, рекомендації, плани дій, для сприяння рівності чоловіка та жінки.

Нова стратегія окреслює цілі та пріоритети Ради Європи щодо гендерної рівності на 2018-2023 роки, визначаючи методи роботи та основних партнерів, а також заходи, необхідні для підвищення видимості результатів. Вона спирається на широкі правові та політичні вимоги Ради Європи щодо гендерної рівності, а також на досягнення першої Стратегії Ради Європи щодо гендерної рівності на 2014-2017 роки та пов'язує їх як з поточним економічним контекстом, так і з політичним важелем у Раді Європи, включаючи загальні пріоритети Організації. Важливим викликом для неї постає забезпечення вигоди від політики гендерної рівності та захисту, що забезпечується відповідними інструментами, включаючи групи жінок, що знаходяться в неблагополучному становищі (такі як жінки ромів, жінки-інваліди, жінки-мігранти та біженці). З цією метою нова Стратегія також приділяє належну увагу пересічним підставам дискримінації, що відображає зміщення дискусії від фокусу на множинній дискримінації до включення множинних ідентичностей та перехресної взаємодії.

Варто також згадати Стамбульську конвенцію Ради Європи, що була прийнята у 2011 році. Це найсучасніший правовий інструмент, який діє на регіональному рівні для боротьби зі злочинами проти жіночої статі та домашнього насильства. Вона чітко розділяє питання насильства над жінками і насильство в сім'ї, якому можуть піддаватись і чоловіки, і діти, і люди похилого віку. В ній, насильство над жінками визначається як "порушення прав людини та форма дискримінації щодо жінок", що включає всі дії, пов'язані з гендерним

наси́льством, які спричиняють або можуть спричинити фізичну, сексуальну, психологічну чи економічну шкоду або страждання жінок, включаючи погрози такими діями, примусом чи довільним позбавленням волі, незалежно від того, чи мають місце вони в громадському чи приватному житті [9].

Таким чином, конвенція криміналізує форми поводження з жінками, що означають злочини чи насильство над ними, не залежно від того чи включені ці форми до кримінального кодексу держав, це включає в себе вимушений шлюб, фемісит, переслідування, сексуальні домагання, психологічне насильство. Держави - учасниці повинні не тільки протидіяти цьому, а й застосовувати різні санкції. Як превентивні міри, вони можуть використовувати соціальні акції, для розвіювання стереотипів в суспільстві, про неповноцінність жінок.

Також конвенція звертає увагу на підтримку жіночої статі, яка стала жертвою насильства, надаючи психологічні консультації, юридичну допомогу, для ефективнішого виявлення таких злочинів було створено мережу гарячих ліній.

Зараз, присутність жінок у світовій політиці є одним із показників державної розвинутості та фактором запобігання експлуатації, насильства та дискримінації.

Незважаючи на те, що це найсучасніший інструмент, який діє на міжнародному рівні щодо боротьби з насильством над жінками, аналізуючи його, можна відзначити ряд недоліків, не враховано такі злочини як проституція, поняття гендеру носить в собі тільки дві статі - чоловік і жінка (наприклад, в сучасному світі існують також трансгендери).

Саме тому, в умовах швидкого розвитку держав, і нових викликів та явищ, що виникають в зв'язку з цим, просто необхідно реформувати та ввести відповідні зміни до даної конвенції, щоб забезпечити повний захист жінок на міжнародному рівні.

2.3. Залученість української сторони до міжнародних організацій з захисту прав жінок

В Україні на національному та регіональному рівнях сформована політика щодо досягнення гендерної рівності та розширення прав і можливостей жінок.

Особливий документ з захисту прав жінок в рамках ООН - конвенція про ліквідацію всіх форм дискримінації щодо жінок був прийнятий Україною 18 грудня 1979 р. [1]. Він є надзвичайно важливим, адже звертає увагу на багато чинників дискримінації жіночої статі, крім того, містить ряд заходів на державному рівні, для покращення становища жінок у суспільстві.

Відповідно до щорічного міжнародного Звіту із людського розвитку Програми розвитку ООН (UNDP Human Development Report), Україна станом на 2020 рік, Україна посідає аж 74 місце. З огляду на ці показники, можна впевнено сказати, що нашій державі ще є над чим працювати, для досягнення європейського рівня [3]. Що стосується гендерної рівності в політичній сфері, то відповідно до даних 2020 року, Global Gender Gap Україна посідає 83 місце, зі 152 представлених країн [2].

Рамка партнерства Організації Об'єднаних Націй між Україною та ООН стала спільною стратегічною основою партнерства на період 2018-2022 років. Він був сформульований за активної участі Уряду, державної групи ООН (UNCT) в Україні, громадянського суспільства та інших зацікавлених сторін та підтверджує відданість усіх партнерів підтримці Порядку денного сталого розвитку до 2030 року у сферах, які збігаються з національними пріоритетами розвитку, до якого включена і гендерна політика [10].

Цілі сталого розвитку та національний порядок денний реформ забезпечать основу для врахування прав людини та гендерної рівності у програмах гуманітарного відновлення та розвитку установ ООН.

Таким чином, можна побачити що українська сторона бере достатньо активну участь у програмах та заходах, які стосуються гендерної рівності, в межах такої міжнародної організації як ООН.

Зменшення гендерної нерівності є пріоритетними і для ЄС, куди Україна активно рухається в останні роки. Наближення української сторони до стандартів, програм та декларацій, що сприяють зменшенню дискримінації в суспільстві, допоможуть Україні не тільки усунути проблему, а й відкриє нові перспективи для партнерства, економічної інтеграції та співробітництва.

Враховуючи специфіку викликів сучасного світу, обумовлених процесами глобалізації, умовами жорсткої конкуренції на світовому ринку, інтеграцією нових членів, ЄС розробив стратегію дій “ПРОГРЕС”, яка включає в себе питання гендерної рівності. Політика гендерної рівності, яка розкриває гендерну концепцію ЄС поєднує зміни держав на законодавчому рівні а також пропонує ряд заходів для покращення становища жінок. Важливим фактором для європейців у цьому контексті виступає гендерна статистика, у якій, як зазначено вище, Україна на даному етапі далеко від лідируючих позицій.

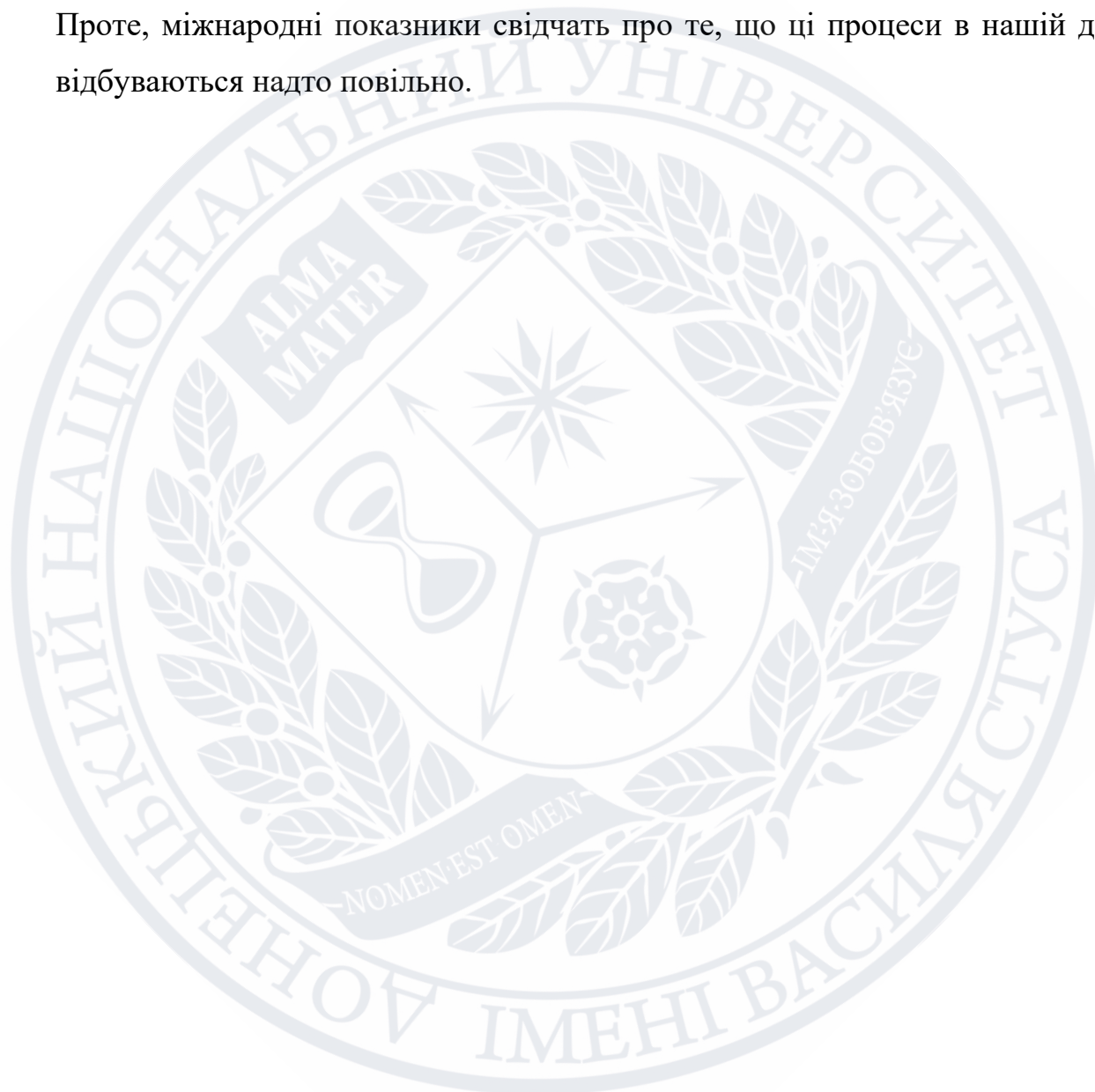
З огляду на європейський досвід, побудований на моніторингу та аналізі гендерної політики в межах ЄС, можна дійти до висновку, що Україна намагається долучатись до програм, стратегій та дій, які проводить дана міжнародна організація, хоча й досить маленькими кроками, вона намагається сприяти розширенню прав жінок. Загалом, українська сторона приймає активну участь в міжнародних організаціях, для поширення гендерної рівності у суспільстві.

У висновках до розділу варто зауважити, що ООН має ряд конвенцій, програм та заходів для сприяння гендерної рівності. Все ж, це не дає змогу говорити про подолання гендерної нерівності у всіх державах, що є членами цієї організації. Тому, виникає нагальна потреба її реформування, адже світ постійно змінюється, виникають нові виклики, які стосуються і гендерної політики (наприклад, поява третьої статі). Варто звернути увагу й на культурне та релігійне виправдання гендерної дискримінації держав - учасниць ООН, в умовах якого неможливо досягти гендерної рівності у всіх сферах суспільного життя.

ЄС та Рада Європи почали включати гендерні питання до свого порядку денного ще з другої половини 20 століття. Затвердивши гендерну інтеграцію як

методологію, ЄС створив ряд програмних документів, програм та проектів, спрямованих на покращення становища жінок.

Залученість України до цих міжнародних організацій та їхніх проектів, націлених на подолання гендерної рівності, говорить про те, що українська сторона рухається у напрямку міжнародних стандартів у даній сфері. Проте, міжнародні показники свідчать про те, що ці процеси в нашій державі відбуваються надто повільно.

РОЗДІЛ 3. ГЕНДЕРНА ПОЛІТИКА УКРАЇНИ : ПЕРСПЕКТИВИ ТА ОСНОВНІ ПРОБЛЕМИ

3.1. Проблеми імплементації прав жінок

Однією з основних особливостей гендерної проблематики є повільний розвиток цієї стратегії та її неефективна імплементація. Гендерні вчені гостро критикують неефективне впровадження гендерного підходу - стратегії, яка базується на волонтаристських зусиллях, а не на обов'язкових зобов'язаннях [22].

Імплементація та забезпечення гендерної рівності є однією з умов демократичного суспільства. Саме тому цьому питанню приділяється багато уваги на міжнародній арені. Проте, не усі держави мають ефективні механізми впровадження гендерної рівності. Це пов'язано насамперед з тим, що не всі розуміють та правильно сприймають гендерні концепції. Також причиною низького рівня впровадження гендерної проблематики полягає саме в організаційних характеристиках, які впливають на реалізацію державної політики в цілому, що сприяє більш інтеграційному та "експертно-бюрократичному" типу інтеграції.

Ця "експертно-бюрократична" модель, заснована на залученні гендерних експертів до політичних механізмів, була прийнята в ряді європейських країн: Австралії, Новій Зеландії та Канаді. Вона передбачає трансформацію та переорієнтацію існуючих парадигм політики шляхом зміни структур та процесів прийняття рішень, пріоритетності гендерних цілей серед конкуруючих питань, переорієнтації основного політичного порядку денного шляхом переосмислення цілей та засобів політики з гендерної точки зору. Коли справа доходить до імплементації, переважають інтеграційні підходи, що свідчить про те, що багато гендерних політик, що реалізуються в європейських країнах, після 1995 р. були лише продовженням їхньої попередньої політики [20].

Ключовою слабкою стороною впровадження гендерної політики є відсутність конкретних органів чи підрозділів у державних департаментах, які несуть відповідальність за моніторинг застосування запроваджених ініціатив щодо впровадження загальних питань. Сприятливий контекст для успішного впровадження гендерного підходу вимагає високого рівня обізнаності щодо гендерної рівності серед політиків, які не є експертами з питань гендерних питань[27].

Сьогодні, жодна країна не досягла гендерної рівності. Правові та інституційні рамки можуть становити серйозні бар'єри для імплементації, недостатнього виконання і розширення жіночих прав та можливостей. Держави, що взяли на себе зобов'язання проводити політику гендерної рівності і прагнуть створити ефективний механізм її впровадження повинні фінансувати ініціативи щодо недискримінації та гендерні дослідження, проводити акції, щодо підвищення обізнаності суспільства, для викорінення стереотипів.

В країнах Сходу, проблеми з імплементацією, можуть виникати через те, що звичаєві закони продовжують своє існування і таким чином є перешкодою для ефективного впровадження прав жінок до національного законодавства. Саме по цій причині жінки тут і досі не відчувають власної незалежності, щоб зробити якийсь крок, вони повинні спершу отримати дозвіл від чоловічої статі. Тому, ефективну імплементацію жіночих прав в такій ситуації можна забезпечити тільки через відхід від усталених норм і традицій.

Отже, для забезпечення реального прогресу в питанні імплементації гендерної рівності, зобов'язання щодо рівності та недискримінації слід включати у внутрішнє законодавство.

Належна імплементація, вимагає таких ключових заходів [15] :

- Виділення достатніх людських та фінансових ресурсів виконавчим органам ;
- Створення механізму, для моніторингу стану імплементації прав до внутрішнього законодавства (наприклад комісія);
- Координування з суспільством та міжнародними організаціями ;

- Інтегрування гендеру до усіх сфер політики.

3.2. Законодавство України та місце гендерної політики в ньому : потенціал та основні проблеми

Євроатлантичний напрям України, зобов'язує провести ряд змін на конституційному рівні, зокрема це стосується і гендерного фактора. Тому впродовж останніх років, відбуваються активні зміни щодо правового оформлення гендерної рівності та осмислення. Цінності рівності, що сповідує європейський світ та успішна їх імплементація до українського законодавства, може наблизити нашу державу до бажаної мети. Ці цінності включають в себе недопущення дискримінації та насильства, забезпечення рівної участі жінок в політиці та інші.

Міжнародне співробітництво із захисту прав людини має вирішальний вплив на становлення та розвиток інституту міжнародного захисту прав жінок. Сучасні цивілізовані держави засуджують дискримінацію щодо жінок в усіх її формах та зобов'язуються проводити політику з ліквідації дискримінації [14].

На даному етапі, Україною, було ратифіковано ряд міжнародно - правових документів у даній галузі, серед яких Конвенція ООН про ліквідацію всіх форм дискримінації щодо жінок [1], цілі розвитку тисячоліття ООН [4], що показує пріоритетність гендерних питань в українській політиці.

Гарантуванням дотримання прав жінок на національному рівні є Конституція України, кодекс законів про працю України, а також окремі закони. Проте, у світовій політиці і досі більшість українських представників це чоловіки. Така ж ситуація і з керівними посадами на приватних чи державних підприємствах, важливих установах.

Україна є учасницею ряду міжнародних проектів, грантів та фондів з захисту та розширення прав жінок. Одним із них є «Глобальний фонд для жінок» [36]. Головною його метою є боротьба за жіночі права та протидія насильству. В

межах організації виділяється постійне фінансування для місцевих організацій, головне завдання яких розширення прав і можливостей жіночої статі.

Проект ПРОМІС, що нещодавно завершив свою діяльність в Україні, провів у різних містах 16 гендерно – чутливих програм у сфері освіти, культурі, соціального захисту. Він також поширював успішний досвід міста Вінниці, яке стало першим українським містом, що приєдналося до Європейської хартії рівності жінок і чоловіків у житті місцевих громад, а пізніше ухвалило Концепцію Програми «Місто за рівність» на період до 2023 року» [5].

У цілому, законодавство України характеризується як недискримінаційне. Проблема здебільшого полягає у практиці правозастосування: ігнорування відповідних положень, наявність лише формальних посилань на них, гендерно нейтральний підхід до розгляду справ, пов'язаних із захистом прав жінок, призводять до того, що право на рівний доступ до правосуддя порушується [37].

Варто відзначити основні заходи, вжиті на державному рівні для утвердження гендерної рівності [41] :

- Ухвалення 2005 року Закону України «Про забезпечення рівних прав і можливостей жінок і чоловіків».
- Послідовну роботу в парламентських комітетах і, як наслідок, призначення в секретаріатах комітетів відповідальних за впровадження принципу рівних прав та можливостей жінок і чоловіків, створення підкомітету з питань гендерної політики (2006). Завданням цих спеціалістів є сприяти обізнаності народних депутатів з гендерних аспектів, вносити заходи з гендерних питань до планів роботи Комітету, відстежувати гендерний компонент у законопроектах, брати до уваги результати гендерно-правової експертизи та гендерної статистики, а також забезпечувати співпрацю комітету з гендерними експертами та громадськими організаціями.
- Проведення парламентських та комітетських слухань, гендерного аналізу керівного складу центральних органів влади, гендерної експертизи чинного законодавства та проектів нормативно-правових актів, привернення уваги

вищих рівнів державної влади до гендерної рівності. Ці ініціативи сприяли застосуванню гендерної перспективи під час розгляду інших соціально значущих питань, наприклад, пов'язаних з бідністю, підтримкою сім'ї, рівності оплати праці, здоров'я чоловіків тощо.

- Прийняття Державної програми з утвердження гендерної рівності в українському суспільстві на період до 2022 року. Має на меті зміцнити інституційний механізм забезпечення гендерної рівності за допомогою комплексного підходу до вирішення інституційних бар'єрів на шляху гендерної рівності. Цей стратегічний документ окреслив пріоритетні напрямки та цілі державної політики, але поки що, не всі поставлені завдання було досягнуто через брак фінансування та кадрових ресурсів.
- Поступове впровадження гендерного компоненту у систему шкільної, вищої та післядипломної освіти, включаючи проведення аналізу гендерного компоненту у навчальних програмах, підручниках та посібниках. Гендерну тематику включено до програм вищих навчальних закладів, а теми гендерної рівності також внесено до навчальних програм середньої школи.
- Налагоджена взаємодія громадських організації та гендерних експертів з державними органами у написанні державних програм, змін та доповнень до наявних законів.
- Започатковано ініціативи з вдосконалення гендерної статистики, що дозволить аналізувати гендерні перетворення та співвідношення. Активна робота у галузі вдосконалення гендерної статистики провадиться завдяки спільним зусиллям Державного комітету статистики України, Інституту демографії та соціальних досліджень та Інституту економіки та економічного прогнозування Національної академії наук України та підтримки проекту Програми розвитку ООН «Програма рівних можливостей та прав жінок в Україні» (EU-UNDP).

Україна активно впроваджує реформи, однак при цьому немає усталеної практики їх оцінки з погляду потенційного впливу на жінок і чоловіків,

ведення гендерно дисагредованої статистики, яка б забезпечувала можливість належного аналізу якості й прогнозування. Наявні групи, які, зазвичай, через різні соціальні чинники усуваються від участі в процесі прийняття рішень щодо ситуації, у якій вони перебувають. Йдеться передусім про жінок за межею бідності, жінок з інвалідністю, сільських жінок, молодих жінок, жінок похилого віку, жінок з етнічних меншин, особливо ромів, жінок, які живуть із ВІЛ, і внутрішньо переміщених жінок [43].

Варто також звернути увагу на ЗМІ та інші медіа, які відіграють важливу роль у будь-якій державі. В даному випадку їх можна використовувати з позитивного боку, для збільшення рівня обізнаності населення, що в перспективі допоможе швидше покращити показники гендерної рівності. Але й важливо провести ряд реформ, які перешкоджатимуть поширенню сексистських платформ, де жінки часто стають жертвами погроз та принижень.

Загалом, виділяють наступні основні причини проблем гендерної політики в Україні, які глибоко вкорінені у більшості суспільної свідомості [44] :

1. Гендерна рівність працює лише для жінок;
2. Гендерна рівність стосується лише гомосексуальних пар та трансгендерних осіб. Уявлення полягає в тому, що головним завданням політики гендерної рівності є руйнування сімейних цінностей, можливостей людей мати дітей та загалом спроби підірвати українські соціальні цінності. Однак таке розуміння проблем ґрунтується на недостатній освіті, обмеженій інформації про статі, відсутності бажання нового досвіду навчання та страху перед змінами;
3. Політика гендерної рівності порушує українські традиції, що склалися і існували впродовж століть. Ця помилка базується на недостатньому знанні українських традицій. Український народ має широкий спектр традицій та досвіду, які були позитивними та негативними, та стосувались прав чоловіків і жінок. Народ Київської Русі мав певну форму гендерної рівності в тому сенсі, що багато жінок вміли читати та писати в той період і були такими ж

розумними, як і чоловіки. Хоча чоловіки були домінуючими фігурами, жінки також мали привілейоване становище в сім'ї та суспільстві.

4. Пов'язування домашнього насильства з гендерним насильством. Багато людей вважають, що домашнє насильство - це рідкісний злочин, який мав місце в минулому. Раніше правила в сім'ї та суспільстві були жорсткішими, тоді як тепер вони більш демократичні, і жінки мають право вчитися, працювати та мати таку ж незалежність, як і чоловіки. Ось чому вони вважають, що в наш час домашнє насильство трапляється рідко, але це неправда. За інформацією ООН, кожна третя жінка у всьому світі зазнає домашнього насильства у своєму житті.

5. Домашнє насильство - відносно нова проблема. Уявлення полягає в тому, що воно з'являється сьогодні внаслідок впливу сучасних економічних та психологічних змін. Така думка є хибною, адже випадки побиття жіночої статті існували набагато раніше, а почали говорити про таку проблему тільки нещодавно.

6. Жінки заслуговують на покарання через власну "неправильну" або непридатну поведінку. Жінки заслуговували на побиття, тому що вони не слухали своїх чоловіків і постійно робили щось «не так». Ця поширена помилка показує, що проблема побиття жінок криється в гендерних стереотипах та нерівних позиціях чоловіків та жінок у суспільстві.

Отже, на законодавчому рівні Україна намагається забезпечити жінкам їхні права та рівність із чоловіками, проте це не сприяє значним практичним змінам, як показують міжнародні щорічні звіти. Жінок і досі не вистачає в політичних колах нашої держави. В українському суспільстві й досі існують стереотипи щодо призначення жінки. Самі ж жінки, через власну необізнаність, досить часто підлягають дискримінації.

3.3. Шляхи досягнення гендерної рівності Україною через призму міжнародного досвіду

Без будь-яких сумнівів можна сказати, що гендерна рівність пов'язана з основними питаннями нормального розвитку будь-якої держави та міжнародного середовища загалом.

Міжнародне співтовариство усвідомило, що ці питання є важливими вже понад 50 років, і розробило форми правового регулювання в різних конвенціях, протоколах та угодах. Відповідно до цих форм регулювання, більшість держав застосовують ці принципи у своєму внутрішньому законодавстві та повсякденному соціальному житті. Однак проголошення гендерної рівності де-юре не гарантує, що ці питання вирішуватимуться де-факто в межах держав.

У цьому відношенні Україна досі не досягла великих успіхів, хоча зробила позитивні кроки. З початку XXI століття питання гендерної рівності почали набувати все більшого значення.

Для того, щоб Україні успішно рухатись у даному напрямку, важливо проаналізувати, те, як міжнародні інститути досягли успіху в сфері гендерної політики та які заходи вони проводили, щоб обрати для українського суспільства найбільш підходящі. Також необхідно звернути увагу на те, яким чином міжнародна спільнота підтримує Україну на шляху досягнення гендерної рівності.

Одним із таких заходів став проєкт з подолання гендерних стереотипів та гендерно зумовленого насильства в Україні, запущений 27 січня 2021 року, в якому взяли участь фонд ООН у галузі народонаселення та Посольство Швеції в Україні [42]. Вони виділили такі основні проблеми українців у сфері гендерної рівності: поділ на жіночі та чоловічі ролі, а відповідно і обов'язків у суспільстві; невідповідність в оплаті праці; домашнє насильство та гендерні стереотипи.

Отримавши статус учасниці “Партнерства Біарріц”, Україна зробила ще один важливий крок у сторону покращення своєї гендерної політики. Український уряд взяв на себе зобов'язання на законодавчому рівні забезпечити надання відпустки по догляду за дитиною як матері, так і батьку, сприяти гендерно - чутливому навчанню, а також ефективній реалізації законодавства у сфері протидії домашньому насильству. Новий шведсько-український проєкт охоплює всі ці напрямки роботи. Адже, у разі, якщо і жінки, і чоловіки приділятимуть однаково часу на виконання домашніх обов'язків, вони матимуть однакові умови для своєї реалізації.

Проєкт включає в себе ряд наступних заходів, що планують впровадити в Україні :

1. Робота з молоддю з метою подолання гендерних стереотипів у навчанні та під час вибору майбутньої професії, включаючи популяризацію STEM-предметів серед дівчат шкільного віку. Надання допомоги вчителям для підвищення кваліфікації та використання сучасних підходів у навчанні, що передбачає проведення тренінгів та розробку онлайн курсу для освітян щодо популяризації недискримінаційного підходу у роботі.
2. Робота з корпоративним сектором: розробка та впровадження політик, спрямованих на дотримання балансу робота-дім, забезпечення однакових можливостей у реалізації чоловіків та жінок, а також впровадження принципів нульової толерантності до домашнього насильства в компаніях. Створення єдиної онлайн платформи, де будуть зібрані інструменти та практичні рекомендації щодо впровадження гендерних питань у корпоративному секторі.
3. Робота з молодими родинами, особливо з чоловіками, задля сприяння свідомому татівству та рівномірному розподілу домашніх обов'язків, що включатиме зокрема: відкриття Татохабів (клуби татусів); адвокація та популяризація запровадження “декретної відпустки” по догляду за дітьми для чоловіків.

4. Підтримка постраждалих від домашнього насильства: - відкриття нових кризових кімнат для постраждалих від домашнього насильства у 9-ти містах України; - проведення ІТ курсів для жінок, що постраждали від домашнього насильства, а також сприяння їх подальшому працевлаштуванню.

Рада Європи, на шляху до гендерної рівності виділяє такі основні сфери, в яких необхідно подолати дискримінацію : запобігання гендерним стереотипам та сексизму і боротьба з ними, запобігання насильству проти жінок та домашньому насильству, забезпечити рівний доступ жінок до правосуддя, досягти збалансованої участі жінок та чоловіків у прийнятті політичних та громадських рішень, захистити права жінок та дівчат, які шукають притулку, мігрантів, біженців, забезпечення обліку гендерної проблематики у всіх напрямках політики та заходах [9].

Організація звертає увагу на те, що гендерні стереотипи створюють умовні рамки не тільки для чоловіків, а й для жінок. Таке бачення варто перейняти українській гендерній політиці, яка на даному етапі розглядає гендерну дискримінацію як суто жіночі питання, проте часто надмірна зацикленість на жіночій статі може створити умови, за яких чоловіки будуть відчувати себе приниженими. Те саме стосується і питань домашнього насильства, жертвами якого, хоч і значно рідше може стати чоловіча стать.

Для вирішення питань захисту прав жінок Україні варто звернути увагу на Стамбульську Конвенцію, про яку було зазначено вище. Держава підписала даний документ ще в 2011 року, проте постійно відкладає його ратифікацію. Це пов'язано із усталеними стереотипами українського суспільства, низьким рівнем обізнаності щодо гендеру, відсутності толерантності щодо одностатевих шлюбів, зокрема на це досить сильно впливає релігійний чинник. На даному етапі розвитку держави постає необхідність розробки плану ратифікації документу, що зокрема наблизить Україну до вищих міжнародних стандартів у сфері гендерної політики.

З усього випливає, що інтегрування гендеру до всіх сфер політики є дуже важливою складовою сучасного розвитку України в цій сфері. Зокрема, у

пошуку оптимальних шляхів досягнення гендерної рівності, важливо орієнтуватись на міжнародні стандарти та рекомендації, це сприятиме інтеграції в європейські суспільства та на ринки праці, допоможе українцям швидше досягти бажаного рівня гендерної рівності.

Підсумовуючи розділ, варто звернути увагу, що на сучасному етапі жодна країна не змогла в повній мірі досягти гендерної рівності, через проблеми імплементації прав жінок. Для успішного її впровадження необхідно створити конкретну організаційну структуру, яка нестиме за це відповідальність, підвищувати рівень обізнаності політиків у феміністичних концепціях, координуватись з міжнародними організаціями та суспільством.

Аналізуючи українське законодавство, можна дійти до висновку, що загалом воно не дискримінаційне. Україна затвердила питання рівності чоловіків та жінок на законодавчому рівні, ратифікувавши ряд конвенцій та міжнародних угод. Однак, державі бракує практики, а її міжнародні показники у сфері гендерної рівності далеко від лідируючих позицій.

Для того, щоб досягнути гендерної рівності в Україні, потрібно звернути увагу на наступні заходи:

1. орієнтуватись на міжнародні стандарти у даній сфері;
2. запроваджувати заходи для знищення гендерних стереотипів у суспільстві;
3. підвищувати рівень обізнаності населення та політичної спільноти;
4. збільшити кількість притулків для жінок, що постраждали від домашнього насильства;
5. встановити контроль над медіа, які носять сексистський характер;
6. розробити план дій для ратифікації Стамбульської Конвенції Ради Європи.

В рамках міжнародних практик, можна виділити наступні, що можуть бути корисними для України : запровадження політик, що сприятимуть гендерному балансу, заохочення декретної відпустки для чоловіків, популяризація «типово чоловічих» професій серед жінок.

ВИСНОВКИ

Дослідивши розуміння гендеру в українських та західних наукових концепціях, було виявлено, що порівняно із Заходом, в Україні значно менше досліджень з даної тематики, тобто українські науковці відносно нещодавно почали досліджувати проблеми пов'язані з гендером також в роботі було уточнено і розмежовано поняття “гендер та “стать”.

Виявивши роль гендерних стереотипів та їхнього впливу на суспільство, можна дійти до висновку, що гендерні стереотипи є важливою перешкодою на шляху розширення прав жінок.

Проаналізувавши, розвиток та трансформацію гендерної політики, з'ясувалось, що свій початок вона бере з феміністичних концепцій та підходів, які підкреслювали необхідність реформування побутової ролі жінок та наголошували на необхідності залучити жінок до процесів розвитку держави. Сучасна феміністична перспектива пропонує розширити міжнародне поле, при цьому залучивши до нього жіночу стать, що дасть більш комплексне бачення на існуючі проблеми.

Аналіз ролі міжнародних організацій з захисту прав жінок, дав змогу довести, що насправді проблема гендерної нерівності не є новою. Міжнародні інститути та організації розробили цілий ряд програм та декларацій задля сприяння гендерній рівності.

Найважливішим міжнародно - правовим документом в рамках ООН, виділяють конвенцію про усунення всіх форм дискримінації проти жінок. Він перший, який дає чіткі визначення поняттям “рівність” та “дискримінація”. Проте, великою проблемою постає те, що ігнорування прав жінок можуть бути культурно чи релігійно виправдані, тому і виникає необхідність створення нових нормативних документів та активного реформування ООН у цій галузі.

ЄС став першою організацією, яка звернула увагу на економічну нерівність в оплаті жіночої праці. Поступово, гендерна рівність стала однією з цінностей організації. Так само і Рада Європи, визнала це одним зі своїх основних

пріоритетів. Організація постійно розробляє стратегії для покращення показників гендерної рівності а також розробила Стамбульську конвенцію, яка звертає увагу на проблеми домашнього насильства.

Досліджуючи залученість української сторони до міжнародних організацій, стало зрозумілим, що вона намагається активно інтегруватись в міжнародну спільноту у питаннях гендерної політики, проте поки, відповідно до світових статистичних даних, займає далеко не перші позиції.

Україна стала учасницею таких міжнародних проектів з розширення прав жінок як: Програми розвитку ООН «Програма рівних можливостей та прав жінок в Україні» (EU-UNDP), «Глобального фонду для жінок», проекту ПРОМІС, отримала статус учасниці партнерства «Біарріц». З наданих рекомендацій цих міжнародних програм Україні варто перейняти наступні: запровадження політик, що сприятимуть досягненню гендерного балансу, заохочення декретної відпустки для чоловічої статі, популяризація гендерної рівності в сфері освіти та працевлаштування.

З огляду на європейські стандарти та кроки, якими міжнародна спільнота рухається до досягнення гендерної рівності, було виявлено ряд проблем України у даній сфері, серед яких : гендерні стереотипи, недостатня обізнаність у сфері гендеру як політиків, так і суспільства, поділ на жіночі та чоловічі ролі.

Україні варто звернути увагу на заходи та проекти, що реалізує міжнародне співтовариство у сфері гендерної політики. Хоча, до частини таких програм Україна і долучається, проте, щоб досягнути європейського рівня, потрібно активніше рухатись у даному напрямку, очевидно, що в Україні не вистачає саме практики у даній сфері, зокрема необхідно розробити план дій по ратифікації Стамбульської Конвенції Ради Європи, інтегрувати гендер до усіх сфер політики та провести успішну імплементацію жіночих прав у внутрішнє законодавство.

ПЕРЕЛІК ВИКОРИТАНИХ ПОСИЛАНЬ

- 1 Convention on the Elimination of All Forms of Discrimination against Women(1979).URL:<https://www.ohchr.org/en/hrbodies/cedaw/pages/cedawindex.aspx>
- 2 Global Gender Gap Report 2020.URL:
http://www3.weforum.org/docs/WEF_GGGR_2020.pdf
- 3 UNDP.Report(2019).URL:<http://hdr.undp.org/sites/default/files/hdr2019.pdf>
- 4 Декларація тисячоліття ООН від 2000р. URL:
https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_621
- 5 Європейська декларації про рівність чоловіків та жінок від 1988р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_903
- 6 Загальна Декларація прав людини від 10 грудня 1948р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_015
- 7 Конвенція ООН про ліквідацію усіх форм дискримінації щодо жінок від 1979 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_207
- 8 Конвенція ООН про політичні права жінок від 1952р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_156
- 9 Конвенція Ради Європи про запобігання насильству стосовно жінок і домашньому насильству та боротьбу з цими явищами (стамбульська конвенція).URL: <https://rm.coe.int/1680096e45>
- 10 Резолюція Ради Безпеки ООН 1325 “Жінки, мир, безпека”. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/113-2016-%D1%80>
11. Anna Alten: The Incompatability of Entrepreneurship and Femininity: A Dilemma for Women, 1996
12. Archer,J. & Llyod,B. (2002) *Sex &Gender*. Cambridge. CUP
13. Blier, M. J., & Blier-Wilson, L. A. (1989). Gender differences in self-rated emotional expressiveness. *Sex Roles: A Journal of Research*, 21(3-4), 287–295

14. Charlesworth H (2009) Inside/outside: women and the international human rights system. In: Constantinides A, Zaikos N (eds) The diversity of international law. Martinus Nijhoff Publishers, Leiden-Boston, pp 381–398
15. Chinkin C (2012b) Women, rights of, international protection. In: Wolfrum R (ed) The Max Planck encyclopedia of public international law, vol X. Oxford University Press, Oxford, pp 891–900
16. Chinkin C, Charlesworth H (2000) The boundaries of international law. Manchester University Press, Manchester
17. De Beauvoir, Simone, (1953) *The Second Sex*, London: Jonathan Cape.
18. Edwards, R., Honeycutt, J. M., & Zagacki, K. S. Imagined interaction as an element of social cognition. *Western Journal of Speech Communication*, 1988, 52, 23-45.
19. Eileen Drew: Key Concepts Employed to Understand Gender in Relation to the Labour Market, 1996
20. Eisenstein, H. (1996). Inside agitators: Australian femocrats and the state. Philadelphia: Temple University Press.
21. Elson, Diane (ed.). 1995b. Male Bias in the Development Process. Manchester: Manchester University Press.
22. Emanuela Lombardo, Petra Meier and Mieke Verloo: Policymaking and Gender, 2012
23. Hawkesworth, M. (1994). Policy studies within a feminist frame, *Policy Sciences* 27: 97–114
24. Jane Lewis: Equality, Difference and Gender in Twentieth Century Welfare States, 1996
25. John Voll, *Encyclopedia of Politics and Religion*, ed. Robert Wuthnow, WASHINGTON, D.C.: CONGRESSIONAL QUARTERLY, INC. 383-393 (1998).
26. Klein V. *The Feminist Character: A History of Ideology*. London: Routledge and Kegan Paul, 1989. p. 171

27. Lise Rolandsen Agustín: Gender Equality and Diversity at the Transnational Level. Challenges to European Union policy-making and women's collective mobilization, 2012

28. Maynard, M. (1995) 'Beyond the "Big three": The Development of Feminist Theory into the 1990s', *Women's History Review*, 4(3): 259–81

29. O'Connor, Julia. 1996. From Women in the Welfare State to Gendering Welfare Regimes. *Current Sociology* 44(2): 1–130.

30. Peterson V. S. Gendered States: Feminist (Re)visions of International Relations Theory. Boulder: Lynne Rienner Publishers, 1992. pp. 40-44

31. Phillips A. Democracy and Difference: Some Polm for Feminist Theory. *Political Quaterly*, 1992. p. 81

32. Sapiro V. Research Frontier Essay: When Are Interests Interesting? The Problem of Political Representation of Women. *American Political Science Review*, 1981. p. 701

33. Sylvia Walby: Key Concepts in Feminist Theory, 1996

34. Tickner J. Ann. Why women can't run the world: international politics according to Francis Fukuyama. *International Studies Review*. Blackwell Publishing, 1999.

35. Бурейчак Т. Чому «так» гендерним квотам? [Електронний ресурс] URL: <http://maidanua.org/2013/05/tetyana-bureichakchomu-tak-hendernym-kvotam/>

36. Грицай І.О. Принцип гендерної рівності: вітчизняний досвід і міжнародні стандарти. *Національний юридичний журнал*, 2016

37. Гендерний вимір внутрішнього переміщення: юридичні інструменти захисту : методичне керівництво. Катерина Буряковська, Олена Уварова, Марія Ясеновська. — Харків, 2020. — 66 с

38. Ковальчук Л.Г., Козуб Л.І., Левченко К.Б., Жінки. Мир. Безпека: Інформаційно-навчальний посібник з гендерних аспектів конфліктів для фахівців соціальної сфери /Колектив авторів.— Київ, 2017. — 172 с.

39. Левченко К.Б. Гендерна політика в Україні.: визначення, формування, управління: Монографія. - Х.: Вид-во нац. ун-ту внутр. справ, 2003.

40. Марценюк Т. Українська політика – іменник нежіночого роду? Критика. – Липень - серпень 2012. – Рік XVI, Число 7-8 (177-178). – С. 8-12

41. Мозоль Н. І.ПРАВА ЖІНОК В УКРАЇНІ: ПРОБЛЕМИ, АСПЕКТИ, МІЖНАРОДНИЙ ДОСВІД /2014р.

42. Н.В.Грицяк. Правове регулювання рівних прав та можливостей жінок і чоловіків в Україні: стан та шляхи вдосконалення

43. О.О. Уварова. Права жінок та гендерна рівність. Навчальний посібник.Київ, 2018

44. Тамара Марценюк. ЖІНКИ В УКРАЇНСЬКІЙ ПОЛІТИЦІ: ВИКЛИКИ І ПЕРСПЕКТИВИ ЗМІН. 2015 Міжнародний центр перспективних досліджень (МЦПД)

45. Шаповал В.М. Конституційне право зарубіжних країн: академічний курс. Київ: Юрінком Інтер, 2018. 461 с.